

Escola de pensamento libre. Viaxe á utopía posible

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932
Páx. 36-38

Fátima Álvarez

Formadora de formadores en Filosofía para Nenas e Nenos

fatimaalvalo@gmail.com

Juan Carlos Morcillo

Psicólogo terapeuta de familia

juancmorcillo@hotmail.com

Jesús Merino

IES Armando Cotarelo (Vilagarcía de Arousa)

jmerino@edu.xunta.es

Chema Sánchez Alcón

IES Benaguasil (Valencia)

radiofonista99@hotmail.com

"No hay camino. Se hace camino al andar"

Antonio Machado

UN DÍA DE MAIO, 100 ANOS DESPOIS DA MORTE DE GINER DE LOS RÍOS...

O día 14 de maio do 2015, despois de anos de formación e aprendizaxe, cen anos despois da morte de Giner de los Ríos, inaugurouse en Valencia a primeira edición da "Escola de Pensamento Libre" (EPL), unha experiencia pioneira no eido da educación non formal, na que se traslada o proxecto pedagóxico da Filosofía para Nenos e Nenas (FpN) a un campo de exclusión social e cognitiva: o das persoas adultas con discapacidade intelectual e do desenvolvemento (DID). O claustro

estaba composto, nesta primeira edición, por cinco profesores, un deles con discapacidade intelectual, coordinados por Fátima Álvarez, Juan Carlos Morcillo e Chema Sánchez. Os primeiros alumnos, un grupo de persoas con DID acompañados nalgúns casos pola súa persoa de apoio. As materias: Pensamento Crítico, Educación Emocional e Educación en Valores.

Na historia recente da cidade, do país e mesmo -por que non- do continente, ninguén se tiña atrevido a cualificar as persoas con DID como auténticos "filósofos", seres libres e pensantes, capaces de "dar a luz" as mello-

res ideas, que serán a base do seu apoderamento e autodeterminación.

BREVE HISTORIA DUNHA VIAXE CON UTOPIÁ DE FONDO

A EPL é un paso máis na “viaxe” que se iniciou no ano 2008 dentro do denominado “programa de autosextores” que tentaba darlles protagonismo ás persoas con DID. Naquel ano o responsable desta acción, Juan Carlos Morcillo, e o profesor de Filosofía Chema Sánchez presentaron un plan de “pensamento” co obxectivo de formar “persoas de apoio” en metodoloxías de carácter inclusivo que propiciasen o descubrimento das capacidades e os potenciais das persoas con DID. Aprender a pensar, expresar emocións ou descubrir valores eran obxectivos que consideraban necesario tratar dende unha perspectiva crítica, creativa e coidadosa. As persoas de apoio puñan en práctica nos seus centros o aprendido nestas formacións e informaban do impacto obtido. A experiencia foi presentada por Chema Sánchez no ano 2011 nun libro editado por Pirámide. Mesmo o título é significativo: *Pensamiento libre para personas con discapacidad intelectual* (Sánchez Alcón, 2011).

No ano 2013 dáse o paso a formar directamente persoas con DID. Vaise perfilando o proxecto ata que no 2015 comeza propiamente a EPL a través da colaboración entre o Centro de Filosofía para Nenos e Nenas da Comunidade Valenciana e Plena Inclusión-Comunidad Valenciana. Actualmente a EPL ten entidade propia como Asociación.

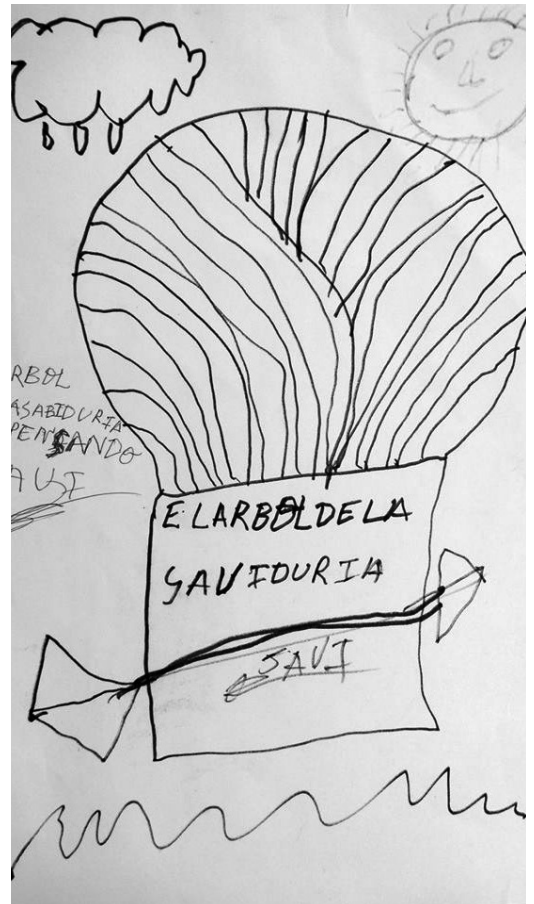
PRESENTE E FUTURO DA ESCOLA DE PENSAMENTO LIBRE

A utopía fíxose realidade. Pasaron xa catro edicións. Cada ano natural un novo grupo de alumnos -formado nun 70% por per-

soas con DID e nun 30% por persoas de apoio, familiares e cidadanía en xeral- comparte mensualmente unha xornada completa para gozar do seu dereito a pensar. Un valor esencial é a aposta por un claustro inclusivo: sempre se conta con profesorado con DID que se adentra na dinamización de sesións traballando a carón do resto do claustro. Este profesorado é motor e referente para o alumnado na súa andaina cara ao apoderamento e a autodeterminación.

O traballo da EPL non se limitou ás xornadas, senón que se foi estendendo á elaboración de material propio, á conexión con centros educativos e outras organizacións a través de obradoiros de presentación, á participación en congresos, á elaboración de artigos, á colaboración con proxectos de investigación de distintas universidades, á creación de ferramentas de avaliación etc. O horizonte da EPL é a creación dunha rede de escolas de diálogo. Nesta liña, titoriza, dende 2017, unha pilotaxe na que participan distintas comunidades autónomas que avanza cara á súa propia Escola.

PENSAMENTO E PENSADORES DA EPL

Nesta escola que facilita o pensamento, os mellores indicadores son sempre as ideas, preguntas e diálogos que xorden dos participantes. Así, lembramos como Marina concluíu que a educación é igual á suma de “ferramentas máis cariño”; cando Luís José dixó que “valentes son os que apoian aos valentes”; ou cando Fran exclamou: “Son dependente e a moita honra! Témolos que defender coa cabeza ben alta!”

Igualmente atopamos centos de magníficas preguntas: “Por que é tan difícil ser un mesmo?” (Julio), “Por que hai que facer moito esforzo para convencer?” (Jose); “Todos temos un límite? (Javi), pero non para soñar” (Mireia). O colofón desta breve mostra podería ser a frase de Guillermo: “Esta escola é coma un xardín botánico: cada quen medra ao seu ritmo”.

A EPL EN GALICIA

O equipo da Área Social de Plena Inclusión de Galicia (Moisés Lamigueiro, Loli Portela e Lolo Seoane) tivo noticia do traballo que se estaba a desenvolver en Valencia e contactou cos seus responsables para tentar de lanzar o proxecto aquí. Xenerosamente, remitíronos ao grupo de FpN de Galicia e tivemos unha primeira xuntanza

porque na súa actividade cotiá non existe un espazo onde iso poida ocorrer. Na EPL o obxectivo prioritario é que calquera teña ocasión de dicir e “dixerse”. E o estilo de traballo da FpN é óptimo para crear a contorna para que isto ocorra.

Manuel é un cronista fiel que escribe unhas minuciosas actas de cada unha das sesións e recolleu como Pilar, outra compañeira, resumiu perfectamente cal é o segredo: “hai que pensar co corazón!”. Así andamos.■

na que se estableceron as bases dunha posible colaboración. Fomos convidados a un encontro de Autoxestores en Santiago e alá tivemos ocasión de presentar o proxecto de FpN con catro obradoiros diferentes. Quedamos impactadas pola calidade da participación das persoas asistentes e polo interese que puxeron na proposta que lles fixemos. Así que decidimos conxuntamente comezar con algunha actividade na liña do traballo dos compañeiros valencianos.

Así as cousas, unha vez ao mes, en Santiago, entre as 16 e as 19 horas, funciona a EPL de Galicia. Un grupo de arredor de 30 participantes (persoas con discapacidade, persoal de apoio e mesmo familiares) xuntámonos para pensar, dialogar, explorar, investigar... A primeira sorpresa ocorreu ao rematar un dos obradoiros. Eran as sete da tarde. Levabamos tres horas de traballo intenso. Cando o animador comunica que é hora de finalizar, a resposta case unánime da asistencia é unha exclamación de frustración... querían continuar! Outros datos relevantes teñen que ver con algúns comentarios das persoas de apoio: varias delas contáronnos que se viran sorprendidas polas intervencións das persoas que acompañan. Non eran conscientes da capacidade que tiñan de producir esas reflexións, seguramente